

Anotace výstavy Slovanický unionismus

Výstava Slovanický unionismus představuje veřejnosti unionistické snahy v Evropě v 19. a v 1. polovině 20. století. Roku 1880 vydal papež Lev XIII. encykliku *Grande munus*, která rozšířila slavení svátku Cyrila a Metoděje na celý tehdejší katolický svět a vybídla Západ, aby se začal seriózně zabývat východními Slovy. Cyrilometodějská idea reprezentovaná slovanickým unionismem kladla důraz na vzdělávání, setkávání a organizaci katolických Slovanů v otázkách křesťanského Východu. Těmito prostředky společně s modlitbou se představitelé unionismu snažili odstranit překážky a předsudky stojící na cestě možného sjednocení.

Výstava představuje významné osobnosti tohoto hnutí v 19. století ve Francii: Ivana Sergejeviče Gagarina, Ivana Martynova, Paula Pierlinga a jejich literární a organizační činnost, kterou se snažili zpopularizovat problematiku sjednocení katolické církve s církví pravoslavnou. V habsburské monarchii se pak zaměřuje u jižních Slovanů na „průkopníka“ cyrilometodějské myšlenky, slovinského biskupa Antona Martina Slomška, který již roku 1851 založil bratrstvo modlitby Bratovščina sv. Cirila in Metoda, a chorvatského biskupa Josipa Jurije Strossmayera, přítele ruského filosofa Vladimíra Solovjova.

V Čechách, respektive na Moravě, se výstava soustřeďuje na osobnost Františka Sušila, který udržoval styky se zmíněným slovinským biskupem Slomškem a dopisoval si se zástupci unionismu soustředěných kolem I. S. Gagarina v Paříži, dále na významného představitele unionismu Antonína Cyrila Stojana a činnost Apoštolátu Cyrila a Metoděje. Velký prostor je věnován unionistickým sjezdům a poradám, které se konaly na Velehradě v letech 1907 až 1948. Tyto sjezdy měly za úkol zprostředkovat setkávání unionistických pracovníků z celé Evropy, aby si mohli vzájemně předávat nové informace a poznatky v otázkách křesťanského Východu, navazovat přátelství a udržovat kontakty. Unionistická práce velehradských setkání byla se zájmem sledována řeckokatolickou a římskokatolickou církevní hierarchií po celé tehdejší katolické Evropě i v pravoslavném slovanském prostředí.

Jelikož si chorvatští řeckokatolíci v roce 2011 připomněli 400. výročí uzavření tzv. marčské unie, kdy se pravoslavní mniši kláštera v Marče v záhřebské diecézi rozhodli uzavřít unii s Římem, a tím položili základ ke zformování současné Chorvatské řeckokatolické církve, věnuje výstava větší prostor představení unionistických snah v jihoslovanském prostoru a jejím zástupcům. Patřili mezi ně mimo jiné: chorvatský řeckokatolický biskup Dionizije Njaradi, v letech 1920–1940 biskup v chorvatských Křiževcích a v období 1922–1927 apoštolský administrátor řeckokatolické eparchie v Prešově; Janko Šimrak, v letech 1940–1946 křiževcecký biskup; chorvatští teologové prof. Josip Pazman, Svetozar Rittig či Andrija Živković.

Anežka Kindlerová

Anotace výstavy Velehrad poutníků

Výstava si klade za cíl seznámit její návštěvníky s dějinami poutnictví na Velehrad prostřednictvím prezentace mimořádně bohatého obrazového materiálu (archivní snímky, sv. obrázky), textů a hmotných dokladů (korouhve, prapory, modlitební a poutní knížky aj.). Shromážděný materiál dosud nebyl z větší části nikdy prezentován. Přínos výstavy spočívá v připomenutí bohaté tradice putování na Velehrad na prahu cyrilometodějského jubilea 2013.

Ačkoliv Velehrad je spojován se svatými Cyrilem a Metodějem již od středověku a značný rozvoj jejich úcty na tomto místě přineslo barokní cyrilometodějství, přece teprve po zrušení velehradského cisterciáckého kláštera v roce 1784 dochází pozvolna k přerodu klášterního areálu v hojně navštěvované poutní místo. Nebývalý rozvoj poutnictví umožnil pád bachovského absolutismu v letech, která bezprostředně předcházela prvnímu velkému cyrilometodějskému jubileu v roce 1863, vlastenecké a náboženské nadšení řady moravských kněží seskupených kolem F. Sušila i podpora olomouckého arcibiskupa Fürstenberka.

V devatenáctém století představují poutní vrcholy cyrilometodějská jubilea 1863, 1869, 1885. Velehrad se stal cílem poutníků nejen z Moravy, Čech a tehdy uherského Slovenska, nýbrž také dalších krajin, kde byla živá úcta ke sv. Cyrilu a Metoději. Svatí Cyril a Metoděj byli na Moravě nadto považováni za zemské a nikoliv národní patrony. Proto na Velehrad putovali zpočátku například také německy mluvící Moravané. Obnova velehradských poutí se rozhodujícím způsobem pozitivně promítla do náboženské obnovy lidu po racionalistické ofenzivě předchozího věku. Vytvořenou velehradskou poutní tradici bylo třeba podpořit přítomností některého z řádů na Velehradě, a tak se zde v roce 1890 přes značnou opozici světských i církevních kruhů usadilo Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité se s Velehradem dokonale sžili a osvojili si pastorační v cyrilometodějském duchu. Mocnou oporou jim v tom byli diecézní kněží v čele s A. C. Stojanem. Ten na Velehrad organizoval mohutné poutě, které získaly po vypuknutí první světové války charakter válečných prosebných poutí.

Po vzniku Československa se stal poutní Velehrad pojítkem Čechů a Slováků. Poutní procesí manifestovala nejen cyrilometodějskou víru, nýbrž vyjadřovala také apel, že katolíci musí být v nové republice respektovanou veličinou. V době ohrožení národa (1938, 1948) se poutě staly demonstrací svobodné, byť ohrožené církve. V roce 1950 se pokusili komunisté poutní tradici zmanipulovat a přetavit ji v „mírové poutě“ formující masu „věřícího lidu“ ve státě kontrolované „národní církví“ izolované od Vatikánu. Po nezdaru tohoto plánu byla poutní tradice bojkotována.

Pěší putování doznává útlum rovněž v souvislosti s rozvojem autobusové dopravy. Scelování lánů v rámci kolektivizace zemědělství dále přineslo zánik prastarých poutnických stezek. To velmi neblaze pocítili mnozí poutníci při putování na dnes již legendární velehradskou pouť v roce 1985, která se stala manifestací svobody a víry. Po roce 1989 byly proto postupně podnikány kroky k obnově pěšího putování na Velehrad, které vyvrcholily vybudováním nových poutních cest včetně Poutní cesty růžence spojující Velehrad se Starým Městem – někdejší velkomoravským Veligradem. Inspirací k novému pojetí velehradské poutní tradice byla návštěva papeže Jana Pavla II. na Velehradě v roce 1990, který již v závěru roku 1980 prohlásil sv. Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy. Novým impulsem pro velehradskou poutní tradici představuje rovněž volba místa posledního odpočinku mimořádné osobnosti české i světové církve kardinála Tomáše Špidlíka SJ.

Petr Hudec